

Record merescut

Joan Fuster i Gimpera
amb la col·laboració de Miquel Bellido

Voldríem saber posar de relleu, conjuntament amb l'amic Miquel Bellido, constructor i gran coneixedor de l'art de la pedra, una sèrie de circumstàncies sobre la construcció del nostre temple parroquial, l'església gòtica de Sant Genís.

Intentarem fer-ho des d'un punt de vista poc habitual, ja que la nostra intenció és ressaltar els valors humans de tots aquells personatges anònims que intervingueren en la construcció de l'església, des de l'arquitecte al senzill manobre.

Totes aquelles persones es mereixen un reconeixement popular, almenys un record sentimental per la seva tasca, que indubtablement comportava un risc extraordinari, a causa de l'envergadura del projecte. A part dels molts altres oficis que necessàriament intervingueren en el conjunt de feines, és la nostra intenció bàsica oferir com a tema principal el que fa referència als paletes i picapedrers.

La cronologia de la construcció del temple és abastament coneguda i sàviament relatada pel recordat i gran amic Josep Vert, en el seu llibre *El temple parroquial de Sant Genís*.

Malauradament, i sempre és angoixós recordar-ho, durant la desgraciada Guerra Civil desaparegueren molts documents; el més important, però, sobre el tema que avui ens ocupa és sens dubte el dels plànols originals del temple, que es guardava a la cambra que es troba al campanar petit.

La
construcció
de l'església
de Sant
Genís.
Dibuix de
Joan Fuster.

La saviesa de l'arquitecte, l'enginy de la seva concepció bàsica, els dibuixos de motlures, la distribució dels pesos; en fi, tot l'argument del seu art, restà capolat, destruït per sempre. Però la solidesa del seu temple perpetua aquell afany. En ell podem llegir tota la immensa aportació dels seus coneixements.

Josep Vert comenta en el seu llibre que el possible arquitecte inicial podia haver estat Bertran Riquer, home llavors vinculat a la Corona; ho sosté per la similitud arquitectònica de l'església de Torroella amb altres projectades per l'esmentat Riquer.

Entre d'altres comentaris, diu Josep Vert que la pedrera més important que nodrí de pedra la continuïtat del temple de Sant Genís fou l'anomenada del cau de la Figuera. Això suposa imaginar la duresa feixuga del transport amb animals d'abast raquífics i camins precaris, amén de carruatges poc resistents.

No oblidem els gremis de fusters i ferrers per a l'elaboració de xindris i estris per a les bastides, així com els enginys per aixecar pesos tan considerables com les claus de les voltes, també les caigudes, les rivalitats gremials, tot un passat tenebrós, gairebé d'esclavatge, de freds rigorosos, de dificultats econòmiques i de guerres, que moltes vegades posaren en greu perill tot allò construït. Honorar totes aquelles persones que varen fer possible aquest miracle de continuïtat durant segles, aquell fort bagatge humà tan portentós, és el motiu d'aquest escrit.

Ara preguntarem a l'amic Miquel Bellido què devia suposar en aquelles remotes èpoques l'aprenentatge de paleta o de picapedrer per arribar a assolir el grau de qualificació i remuneració del càrrec.

Diu Miquel Bellido: "En aquells temps es pot considerar que fonamentalment hi havia tres graduacions de treball: el primer grau era el d'aprenent, que suposava un període de sis anys; el segon grau era el de company, que durava uns tres anys (això quedava supeditat al mestre que el dirigia); el tercer grau, i definitiu, era ja el de mestre. Aquest grau definitiu es definia com de companyonatge, i amb ell s'assolia l'ofici o grau de mestre d'obres; tenia una durada de nou anys".

Quant als picapedrers, Miquel Bellido diu: "És necessari puntualitzar que hi havia dues variants: els que elaboraven la pedra i els que ajudaven a col·locar-la. Aquestes dues branques tenien els coneixements compartits. Els aprenents tenien el símbol que especificava el grau; el mateix succeïa amb els altres, fins a assolir l'alt mestratge".

"Una vegada assolit l'últim grau i quan el mestre ja posseïa el coneixement de les arts, era criteri del consell, amb el vistiplau del seu venerable, atorgar-li el dret d'exercitar els seus coneixe-

ments; aleshores el mestre optava per l'art de la pedra més en consonància amb els seus propòsits". Diu Bellido: "En l'època de què parlem també algunes dones exercien la professió de picapedrer i moltes vegades assolien coneixements molt elevats, vinculats a l'escultura.

Quant als sous i les retribucions, durant el primer temps de l'aprenentatge, o sigui, els primers sis anys, es concretaven en el menjar, l'estança i una insignificant recompensa, sempre lligada als recursos econòmics de la família; això demostra que aquells gremis o associacions tenien un alt concepte de la solidaritat.

Quan s'assolia el grau de company, el sou augmentava d'acord amb el treball desenvolupat i sempre d'acord amb la vida de l'individu, casat o solter.

Aconseguit ja el títol de mestre, la paga era lliure i la determinava generalment ell mateix, sempre d'acord, però, amb els coneixements adquirits.

La figura més important dins d'aquest conglomerat era sens dubte la del venerable, assolida pel mestre amb més coneixements; solia coincidir amb el de més edat. Les seves funcions eren controlar la feina, els acabats i tot allò que afectava les diferents modalitats de la construcció, d'acord amb els mestres operatius. A més d'aquesta figura clau, existia el germà parlador, que portava a terme les comandes de treball i materials que demanaven els mestres del conjunt de l'obra. Generalment, en morir el venerable, ocupava el càrrec vacant l'anomenat parlador.

La part d'ajudants o manobres restava vinculada al companyonatge, segurament per manca d'aptituds o per no voler assolir més coneixements."

Això és tot el que Miquel Bellido ens ha explicat sobre els oficis. Li deixem, però, la porta oberta perquè més endavant ens expliqui una sèrie de fets referents a detalls desconeguts de la construcció del temple, a misteris no aclarits, que, segons ell, encara no s'han comprovat.

Josep Vert, en el seu llibre *El temple parroquial de Sant Genís*, conta que en la clau de volta de l'altar núm. 10 hi ha un sant no identificat; porta, segons diu, un bàcul o crossa, sense cap més atribut que pugui aclarir la seva identificació religiosa. El personatge porta al cap com un virret sense cap aurèola. Segons Bellido, potser no es tracta de cap sant, sinó d'un venerable, o potser de l'arquitecte que va iniciar les obres.

Clau de volta de la capella núm. 10 de l'església de Sant Genís (foto J. Vert).

Aquesta suposició es veu accentuada perquè en el frontis superior de l'altar hi ha esculpits (com es pot veure a la fotografia) uns personatges que, segons Vert, podrien ser els quatre màrtirs de la Pera. Bellido, en canvi, sosté que no s'ha trobat cap referència de culte a la nostra parròquia envers aquests sants;

afegeix que els quatre personatges o figures porten emblemes o símbols prou significatius, com l'escaire, el compàs, l'escoda i el pinzell, cosa que, segons ell, es pot relacionar molt bé amb símbols de les corporacions maçòniques actives del treball d'aquella època, paletes i picapedrers.

Les vinculacions de corporacions artesanes s'anomenaven *guildes*. Es té coneixement de les *guildes* dels *quatre coronats*, que Bellido suposa que són els d'aquesta capella, representats de forma gairebé idèntica a la catedral de París (capella de Nôtre Dame), a la de Sant Sulpís de Chartres (capella de Rostig) o a la de Pàdua.

Lauda sepulcral dita dels sants de la Pera (any 1596), a la capella núm. 10 de l'església de Sant Genís (foto Josep Vert).

Una altra mostra dels quatre màrtirs coronats, patrons de la maçoneria medieval. Relleu encastat a la torre de l'església de Corçà. (Foto arxiu particular)

Miquel Bellido suposa que aquests *quatre coronats* van ser col·locats a l'altar núm. 10 en memòria de l'arquitecte i constructor del nostre temple, i afegeix que quan això succeïa és perquè havien pagat o rebaixat la despesa d'algunes partides pressupostàries.

Tot plegat és prou interessant per donar pas a moltes hipòtesis, totes respectables. El que en sàpiga més que demani la paraula; sempre és profitós per als nostre coneixements.